

JACQUES CALLOT – JEHO KNIŽNÍ ILUSTRACE A VLIV NA JANA JIŘÍHO BALZERA

JAN T. ŠTEFAN

Abstrakt: V příspěvku podáváme krátký přehled života Jacquese Callota a souhrn jeho knižních ilustrací, a to i těch, kdy si autoři soupisů nebyli jisti jejich zařazením do této kategorie. Pravděpodobně šlo o rozhodování dle dobového úzu, jde-li o knihu, obrazovou knihu nebo o album rytin. Dále je naznačen jejich výskyt ve veřejných knihovnách v ČR, připomenuto některé sekundární použití jeho rytin, případně jejich kopií ve funkci knižní ilustrace. Zaměřili jsme se na posmrtné vydání Callotových rytin – kalendáře svatých na celý církevní rok – abychom ukázali na jeho vliv v bohemikálním prostředí v řadě kopií z grafické dílny Jana Jiřího Balzera, které jsou méně známým artefaktem jeho tvorby v oblasti religiozní grafiky.

Klíčová slova: Jacques Callot, knižní ilustrace, Jan Jiří Balzer.

ŽIVOT

Pokud bychom sestavovali řadu nejvýznačnějších grafiků minulých dob, mimo jmen Dürer, Rembrandt, Hollar, Goya, Daumier a mnoha dalších nikdy nemůžeme vynechat jméno Jacquese Callota, lotrinského či dnes už francouzského umělce (1592–1635). Jeho život v jednom z nejproměnlivějších období evropských dějin můžeme rozdělit do několika etap. Narodil se v rodině nižšího šlechtice, erbovního herolda Jeana Callota, na dvoře lotrinského vévody Karla III., a protože se předpokládalo, že nastoupí úřad po otci, mělo se mu dostat takového vzdělání, aby byl schopen pracovat i s heraldickými figurami. Byl dán do výchovy Demengeovi Croquovi, zlatníkovi a rytci, kde se projevil jeho mimořádný kreslířský talent. Odtud byl – v další etapě jeho života – již krůček k ryteckému umění, kterému se učil v Římě u Tomassina, kde se jako kopista podílel na dílenských ilustracích. V roce 1611 přišel do Florencie, kde ho do uvolnění kresby přivedl učitel Parigi a kde díky jeho talentu a rostoucímu uměleckému zrání vyvrcholila jeho umělecká kariéra přijetím do služeb Medicejských. Ve Florencii se účastnil práce ve velké skupině umělců, které Cosimo II. Medicejský kolem sebe soustředil. Tím, že jim Medicejský dal velkou volnost při jejich seberealizaci, poskytl jim obrovské možnosti ukázat okázalost a pompéznost svého dvora. Callotovi se zřejmě dostalo velkých výhod, když ilustroval a popisoval velké dvorské slavnosti, mimo to snad i na zakázky, tvořil podle svých uměleckých představ, ilustroval knihy napsané na oslavu Medicejských. Tato pro Callota úžasná etapa života končí úmrtím Cosima II. Medicejského (†1621). V roce 1621, v další etapě svého uměleckého i osobního života, se vrací do rodného Lotrinska, do Nancy. Toto období nepřináší na lotrinském dvoře Callotovi mnoho příležitostí, i když se zde odehrávají poslední dvorské slavnosti, na kterých měl příležitost ukázat svůj mimořádný talent [1].

Země je již postupně zmítána nepokoji, které souvisí s ambicemi lotrinského rodu na francouzský trůn. To vedlo ke zbídačování obyvatelstva cizími i vlastními námezdními žoldněři, jak bylo zvykem. To nebyl ještě konec těchto útrap, Lotrinskem procházela vojska, která se účastnila třicetileté války. Z této doby pochází jeho úžasně cykly *Malé a Velké hrůzy války*, ale pracuje na větším počtu sérií grafik s náboženskými motivy. Callot v té době též pracuje v Paříži, kde si ho získává jeho starý přítel a vydavatel grafiky Israel Henriet, který spolu s jeho nástupci získává

Obrázek č. 1: Zdravící šlechtic. Callotův autoportrét. Z cyklu Lotrinská šlechta, 1624. Lieure 550.

velké množství jeho tiskových desek, ale také mu zajišťuje příjem i další zakázky, např. rytí velkých map s parergami na oslavu válečných vítězství kardinála Richelieu.¹ V té době Callot navštěvuje i Nizozemí a seznamuje se s holandským krajinářstvím, kterým doplňuje svůj osobní a nezaměnitelný styl. Je to paradox, že on, nepřítel připojení Lotrinska k Francii, musí pracovat pro kardinála Richelieu. Konec konců, jen tři dny před termínem podepisuje svoji přísahu věrnosti francouzskému králi. V tomto neradostném období Callot častěji sahá po náboženských motivech a vytváří své cykly ukazující na nepředstavitelné útrapy válek.

Připravuje dále množství náčrtů pro nové lepty (používá nejvíce techniky tvrdého leptu) a další měděné tiskové desky, ale neúprosná nemoc (nejspíše šlo o zhoubný nádor žaludku) končí jeho život ve věku 42 let.²

O Callotovi vyšla celá řada publikací a článků zabývajících se jeho dílem,³ jeho dílo bylo často vystaveno samostatně i na souborných výstavách.⁴

DÍLO A JEHO SOUPISY

Po jeho smrti začíná nové období umělecké existence. Již za života jsou jeho listy kopírovány,⁵ anonymně či s označením „Callot fecit“. Umělci mědirytcí často ukazují svoji dovednost velmi dokonalým kopírováním či přepisy jeho děl, např. ještě před polovinou 18. století vychází v Mondharově dílně v Paříži, proslulé velkými tisky map a vedut, obrácená kopie jeho *Pokušení sv. Antonína* [2].⁶

Soupis jeho kreseb a grafických listů sepsal Meaume,⁷ který do počtu zahrnul i některé lepty značené „Callot Inv.“, protože vznikaly podle Callotových náčrtů (možná šlo o rozpracované desky). Seznam, který sestavili Ternois,⁸ jež obsahuje na 1 447 kreseb, které zdobí významné světové veřejné i soukromé grafické sbírky, a Lieure, jehož soupis⁹ obsahuje 1 635 rytin a leptů. Byl ve svém soupisu přísnější a tisky provedené po Callotově smrti podle jeho kreseb, postrádající jeho jemnou techniku vynechal.

1 Jde o „Obležení Bredy“, „Obležení pevnosti St. Martin na ostrově Ré“ a „Obležení La Rochelle“.

2 Jeho důstojný náhrobek s epitafem byl ve františkánském klášteře v Nancy v roce 1751 zničen, zbytky epitafu se ztratily po požáru vévodského paláce v roce 1871. V roce 1825 byly jeho ostatky přeneseny do františkánské kaple sv. Diviše. SADOUL, G. *Jacques Callot*. Praha: SNKLHU, 1964, s. 250. Sadoulova obšírná práce je literaturou faktu a též analýzou Callotova díla.

3 *Jacques Callot. Das gesamte Werk in zwei Banden. 1. Bd. Handzeichnungen 2. Bd. Druckgraphik*. München, Rogner&Bernhard GmbH, 1971. (R&B)
KNAB, E. *Jacques Callot und sein Kreis. Werke aus dem Besitz Albertina und Leihgaben aus den Uffizien*. Wien: Albertina 1968.

LIEURE, J. *Jacques Callot, Catalogue de l'oeuvre gravé*. Paris, 1924.

MEAUME, E. *Recherches sur la vie et les ouvrages de Jacques Callot*. Paris 1860.

MEAUME, E. *Recherches sur les ouvrages de Jacques Callot suite au peintre-graveur français de M. Robert-Dumesnil par Edouard Meaume...* Würzburg, 1924.

TERNOIS, D. *L'art de Jacques Callot*. Paris, 1962.

WITTLICHOVÁ, J. *Jacques Callot. Grafické dílo*. Praha: Národní galerie v Praze, 1967.

4 Výstava v Národní galerii v Praze (WITTLICHOVÁ, *Jacques...*) ukázala téměř vše, co má k dispozici Grafická sbírka NG. Naopak výstava ve vídeňské Albertině (KNAB, *Jacques...*), představila nejen Callotovy předchůdce a současníky, ale i jeho následovatele, především Stefano della Bella. Výstava předvedla, stejně jako katalog zachytil, v nebývalém velkém výběru (cca 120 umělců) nejen v počtu (730 grafických listů a 96 kreseb), ale i v umělecké kvalitě, onu nepřehlédnutelnou epochu umění konce renesance a počátku baroka.

5 Např. Václav Hollar, Rembrandt (ten vlastnil i sbírku Callotových rytin) a další.

6 *Tentation St. Antoine Abbé*, původně z roku 1634, Lieure 1416.

7 MEAUME, *Recherches sur la vie...*

8 TERNOIS, *L'art...*

9 LIEURE, *Jacques Callot...*

Obrázek č. 2: *Tentation St. Antoine Abbé (Pokušení sv. Antonína)*, Lieure 1416, původně z roku 1634, rozm. kompozice 459 × 679 mm, obrácená kopie z konce první poloviny 18. století z Mondharovy dílny v Paříži. Soukromá sbírka ČS.

KNIŽNÍ ILUSTRACE

Callot ilustroval celou řadu knih, tak jak je zahrnul do svého soupisu Callotova díla Lieure. Vydavatelství Rogner-Bernhard¹⁰ (R&B) vydalo ilustrovaný soupis Callotova grafického díla a jednadvaceti ilustrovaných knih, které redaktor tisku soustředil do zvláštního oddílu. Jako knihy ilustrované Callotem vydavatel posledního soupisu (Rogner-Bernhard) uvádí tyto tituly, když přesnost přepisu je dána čitelností reprodukcí a schopností autora pohybovat se ve starších cizojazyčných textech. Tyto knihy uvádíme se stránkami podle R&B a s čísly podle Lieura:

1. R&B, s. 1530–1549, Lieure 52–69. *Esquie della sacra, cattolica e real maesta di Margherita d'Austria, regina di Spagna, celebrate dal serenissimo don Cosimo II Gran duca di Toscana, Descritte da Giovanni Altoviti ... 1612 ... in Firenze, Nella stamperia di Bartolomeo Sermatelli e fratelli.* (Titulní list není v soupisu R&B vyobrazen.)
2. R&B, s. 1550–1572, Lieure 78–119. *SCelta D'alcuni miracolle Grazie della Santissima NVNZIATA DI FIRENZE Descritti Dal. P. F. Gio. Angiolo Lottini dell'Ord: de Serui ma ALLA SER^{ma} CRISTIANA DI LORENO gran duchessa di Toscana. IN FIRENZE Apresso Pietro Ceconcellj Alle SteIIe' Medicee'. Con Licenza Superiori 1619.* (42 mědirytů, titulní list a ilustrace podle předloh různých umělců.)
3. R&B, s. 1573, Lieure 76, 120–145, 300, 301. *L'HARPALICE TRAGEDIA DI FRANCESCO BRACIOLINI ... IN FIORENZA ... 1613. Apresso Giandonato e Bernandine Giunti e Compagni Conlicenza de Superiori. I. Callot Fe.* (2 mědirytů a 23 leptů) R&B, s. 1574–1591. Tisky k úmrtí Francesca de Medici (1593?–1614) (syn Ferdinanda I. a Kristiny Lotrinské, mladší bratr Cosima II.).

¹⁰ Jacques Callot. *Das gesamte Werk in zwei Banden.* München, 1971. (Dále R&B)

4. Vieri Verchi *Lodi di Don Francesco Medici di principi di Toscana orazione*, Lieure 120 a 121, (znak Medicejských a portrét Franceska di Medici).
5. *ESEQVIE DELL'IL PRINCIPE DON FRANCESCO MEDICI Celebrate del Ser:mo DON COSIMO. II. Gran Duca di Toscana, IV Descritte sa Alessandro Adimarj. IN FIRENZE MDCXIV. Noc lizenza e Priuileio. ...*, Lieure 122–144, též (?) Lieure 145, 300 a 301. (Znovu portrét Franska Medicejského, titulní list, katafalk, a řada emblémů, později tématicky využita v *Lux Claustris* a *VITA BEATÆ MARLÆ VIR. MATRIS DEI EBLEMATIB. DELINEATA.*, viz č. 22 a 23).
6. R&B, s. 1592–1593, Lieure 304. *FIESOLE DISTRVTTA DI G'IO DOMENICO PERI Conradino d'Arcidosso mo ALSER:G ·DUCA DI TOSCA COSIMO SECONDO.* (1 lept).
7. R&B, s. 1594–1629, Lieure 306–452. *TRATTATO delle Piantè Immaginj de Sacri Edifizj di TERRA SANTA Disegnate in Ierusalemme sekondo le regole della Prospeniua uera mistra d'ella lor grandezza DAL R. P. F. BERNANDINO Amivo da Gallipoli dell Ord di S. Francesco de Minori offeruantj Stampate in Romae di nuouo ristampate dallistesso Autore indiu piccola forma, aggnintourui la strada dolorosa, altre figure. IN FIRENZA Appresso Pietro Cecancelli ALESTELLE, MEDICEE con licenza de super. 1630? (1619 dle RB), (42 rytin).*
8. R&B, s. 1630, Lieure 371. *SVBTILISSIMAE CONTRADICTIONES IN. PROL. P^m. CS^m. SENT SCOTI AVTORE R.P.F. IACOBO PERIO PISTORIENSI THEOL. PRE-D^r. Gnali Ordⁱ. Min. Regu^l. Obs^r. ac Ses^m. M·D·Etr^r. Confess^r. Opus perutile oibj. doctir. am Scoti profitentibus alioisq. doctoriū per modum trialogi digestum, ac triplici indice oriū^m. QVINQUE SEXTVTA PROTECTIO Florentiæ apud Petrum Ceconcellum Superiorum premisu 1621(?).* (lept, sv. František z Assisi, 1621)
9. R&B, s. 1631, Lieure 372. *STATVTI DELL' ORDINE DE' CAVALIERI DI S^o. STEFANO Ristampati Connaggiute in tempo del Ser^{mo}. COSIMO II. gran ducadito s^r. gran maestro. Iac. Callot F. in acqua forte. In firenze noc lic. de Superiorem* (lept, titulní list, kolem 1620).
10. R&B, s. 1632, Lieure 504. *MANVUEL DEVOTION AV. S. SACRAMENT DE L'AVTEL AVEC DIVERSES ET BEILES PRIERES POVR LES IOVRS DE COMVNION Mis en lumier en faueur des Con freres par F.E. Mineurs A NANCY Par Jakob Garniche Imprimeur JURE de S.A.* (lept, titulní list modlitební knížky, kolem 1623).
11. R&B, s. 1633, Lieure 506–507. Mince (první série).
12. R&B, s. 1634, Lieure 509. *GLORIOSIMÆ VIRGINIS DEI PARÆ ELOGIUM.* ... (lept, titulní list k mariánské modlitbě).
13. R&B, 1635, Lieure 511. *La Sincte Apocastase Sermons Adventu els Sur le Psalme XXIX. Preschez a Nancy en Lorraine desant son Altesse 1619. Par Fr. André de Lauge pontoisien Mineur Obseruantin en la prouince de France Paris.^{nc} Professeur en Sacra Theologie Morale au Conuent dudict Nancy PARIS Chez Robert Fouet rué Saict Jacques au Tempest et a L'percation Auec Priuilege du Roy.* (lept, titulní list sv. Apocastasy).
14. R&B, s. 1636–1640, Lieure 562–565. *La Petite Thèse* (list textu františkánů André de l'Auge a Ettiena Diderota, 1625).
15. R&B, s. 1641–1643, Lieure 571. *Grande Thèse* (list z teze biskupa Nikolaus Franz von Toul, syna Františka IV. Lotrinského, kolem 1625).
16. R&B, s. 1644–1658, Lieure 575–588, 598. Ilustrace k Henryho Humberta *Combat à la Barrière* 1627 (14 leptů, Callot zde zachycuje záběry ze známých turnajů v Nancy, jistě již poslední z řady Callotem těchto zachycených divadelních výjevů.)¹¹

¹¹ Filigrány listů grafické výzdoby této knihy jsou zachyceny v knize MEAUME, *Recherches sur les ouvrages...*

17. R&B, s. 1659, Lieure 666. Titulní list k *Sacra cosmologia*, 1630 (lept).
18. R&B, s. 1660, Lieure 669. Titulní list ke knize *Marienlob der Notre-Dame de Bonsecours-les-Nancy* (lept, kolem 1630/31). List Lieure 700 *Zvěstování* snad patří k tomuto tisku.
19. R&B, s. 1661, Lieure 699. Titulní list ke knize kostýmů *COSTVME Generases du Duché de LORRAINE AESPINAE Par Ambroise Imprimeur ... 1631* (lepty).
20. R&B, s. 1662, Lieure 1403. *Regles de la Congregatio Nostre Dame. Erigee au College des R. R. P. P. Jesuistes de Nancy. ...* (lept).
21. R&B, s. 1663, Lieure 1417. Titulní list řádových regulí *Pénitents Blancs de Nancy*. (lept, 1636).

DISKUTOVANÉ KNIŽNÍ ILUSTRACE

Zde můžeme uvažovat, zdali některé z cyklů Callotových leptů byly volnými listy jakýchsi alb s titulním listem, čímž bychom je mohli považovat za knihy v širším slova smyslu. Do seznamu tisků si dovoluujeme tedy s jistou licencí přidat další, pokud jsme je v jakési formě zachytili v našich knihovnách. V pořadí, jak grafiky postupně čísluje Lieure, přidáme další tři tisky:

22. R&B, s. 1171–1184, Lieure 599–625. *Lux Claustri*, 1628.
23. R&B, s. 1185–1196, Lieure 626–652. *VITA BEATÆ MARIE VIR. MATRIS DEI EBLEMATIB. DELINEATA*. Callot Fec. (1629, 27 leptů)

Tyto dva tisky R&B¹² komentuje s tím, že v prvním jde o emblemata doplněná verši vztahujícími se ke klášternímu životu, v druhém souboru jsou podle Lieura od Callota první čtyři lepty, další od Abrahama Bosse, který po spolupráci s Callotem v Paříži, kde pomáhal na realizaci „Obléhání Ré“ a „La Rochelle“ (viz výše), přišel do Nancy a tam mu dále pomáhal. Není snad důvodu je v kontextu Callotem ilustrovaných tisků je vynechat.

24. R&B, s. 1242–1299, Lieure 0, 807–1283. *Les IMAGES DE TOVS LES SAINTES DE L'ANNÉE. SVIVANT LE MARTYROLOGE Romain „Faictes Par Jacques Calat. Et mises en lumiere par Israel Henriet DEDIÉES A MONSEIGNEVR L'EMINENTISSIME CARDINAL DVC DE RICHELIEV A PARIS Chez Izrael Henriet. Auec Privileje du Roy, 1636.* (titulní list, bez čísla Lieurova seznamu). *NON ERIT VLTRA MORS. NEQ LVCTVS, NEQUE CLAMOR. Il ny aura plus ny de mort, de douleur, ny de plaintes. A PARIS Chez Izrael Henriet. Auec Privileje du Roy. 1636 Jac. Callot. In. et fecit.* (frontispis, celkem 123 leptů s 489 motivy, dále pohyblivé svátky roku, 12 leptů).

Tento čtyřicetý titul, který v úzkém pojetí knihy způsobil nejspíše autorovi R&B jisté potíže (snad i to, že vyšel až po Callotově smrti), jsme do seznamu přidali. I když byl vybaven důležitými atributy knihy, tedy titulní stranou (tuto Lieure již do soupisu nezařadil) a frontispisem, byl zařazen jako vyobrazení série svatých a církevních svátků do Callotovy „běžné“ grafické produkce. Grafiky jsou převážně tištěny ve čtveřicích na stránku.¹³ Tento kalendář pohyblivých svátků, obsahuje oněch 489 leptů znázorňujících dny v roce, doplněný jmény uctívaných svatých a svátky církevního roku s vysvětlujícím a datujícím textem, který Callot vyryl se svými pomocníky v době svého posledního pobytu v Nancy mezi lety 1630 až 1636

¹² R&B, op. cit., s. 1171 a 1185.

¹³ Jak bylo běžné při tisku menších religiózních, „svatých“ obrázků, takto je tisknul i zde později zmíněný náš Jan Jiří Balzer.

(Lieure č. 808–1295). Roku 1636, tedy po Callotově smrti, je s věnováním kardinálu Riche-lieu vydal první z jeho nakladatelů, pařížský Henriet Israel. Jeho jménem (Israel ex.) jsou jednotlivé listy signovány. Titulní list (Lieure bez čísla¹⁴) a frontispis (Lieure 807) ukazují, jak jsme již podotkli, že šlo pravděpodobně o vázaný svazek. Jednotlivá vyobrazení se nachází v mnohých světových grafických sbírkách. Vyobrazení některých z nich účelově uvedeme v další části příspěvku.

Sadoul¹⁵ nehodnotí tyto obrázky příliš příznivě, vidí v nich hodně jezuitského vlivu. Ale Callotův styl se zde nevytratil a výtvarný účinek možná ztlumilo střídmé provedení a jednotné oválné orámování. Otázka je, jestli měl Callot možnost všechny obrázky před smrtí korigovat. Sadoul zejména kritizuje titulní list, který vidí příliš pod jezuitským vlivem, nicméně velké množství svatých ukazuje na Callotovu schopnost vtěsnat do prostoru mnoho postav. Sadoul též uvádí bez bližšího odkazu, že tento způsob užívání kalendáře po jednotlivých dnech není nový a Callot tedy navázal na užívanou praxi. Bohužel nemáme zatím ani informace o vydávání tohoto nebo podobného kalendáře v minulosti, i když jistě dotisky jednotlivých listů – běžná praxe po Callotově smrti – byly vydávány dál. Nutno ovšem poznamenat, že grafické listy, zejména v počtu dní kalendářního roku, nebyly jistě levnou záležitostí a je otázkou, jak byly rozšířeny. Zdá se, že alespoň v měšťanské vrstvě si mohly získat oblibu. Je ovšem velmi pravděpodobné, že tyto drobné grafiky s vyobrazením světců mohly sloužit též jako tzv. svaté obrázky, tedy jako jednotlivé kusy bez bližšího vztahu ke kalendáři.

Zde bude na místě učinit nepatrnou odbočku, že tisky ilustrující činy a osudy jednotlivých světců či připomínající církevní události na způsob kalendáře nebyly přes nákladnost tisku zcela ojedinelé.¹⁶ Např. v roce 1762 a 1764 vyšlo druhé vydání dvanácti svazků díla *Tägliche Erbauung...*,¹⁷ ve kterém je ke každému dni roku přiřazena ilustrace v rokokovém stylu některého z mnohých augšpurských mědirytců.

KNIHY V ČESKÝCH KNIHOVNÁCH

Dle našeho dosavadního zjištění, jsou nejméně dvě knihy i v našich knihovnách.¹⁸ Jsou to knihy: od č. 6 jsou ve Vědecké knihovně v Olomouci dva výtisky (na tit. listu datum vydání 1620, v kolofonu je 1619) [3] a č. 15 je na Strahově [4] a [5].

Samozřejmě – jak jsme již poznamenali – je tu ještě několik dalších tisků, které jsou Callotem v nějaké formě ilustrovány. Oba dva svazky zmíněných emblematických (22. a 23.) se nachází na Strahově v pozdějších, stranově obrácených kopiích od augšpurského rytce J. K. Kolba v zajímavém svazku šedomodrých listů s nalepenými grafikami. Oba soubory mají své titulní listy, ale pouze jakýsi předtitulní list obsahuje jméno původního autora. Vazač jednotlivých listů neměl přehled o příslušnosti jednotlivých listů do toho kterého ze dvou titulů a promíchal je.

Až po Callotově smrti vyšla v roce 1660 v Paříži u vydavatele Jeana Baptiste Loysona kniha *Le triomphe de la France, sur l'entrée royale de leurs Maiestez dans leur bonne ville de Paris*, kdy ji pravděpodobně majitel konvolutu Godefroy (Bohumír) Daniel Baron de Wuschnitz

14 Titulní list, vzhledem k posmrtnému vydání kalendářního souboru svatých, nelze považovat za Callotovu práci.

15 SADOUL, Jacques..., s. 171–172.

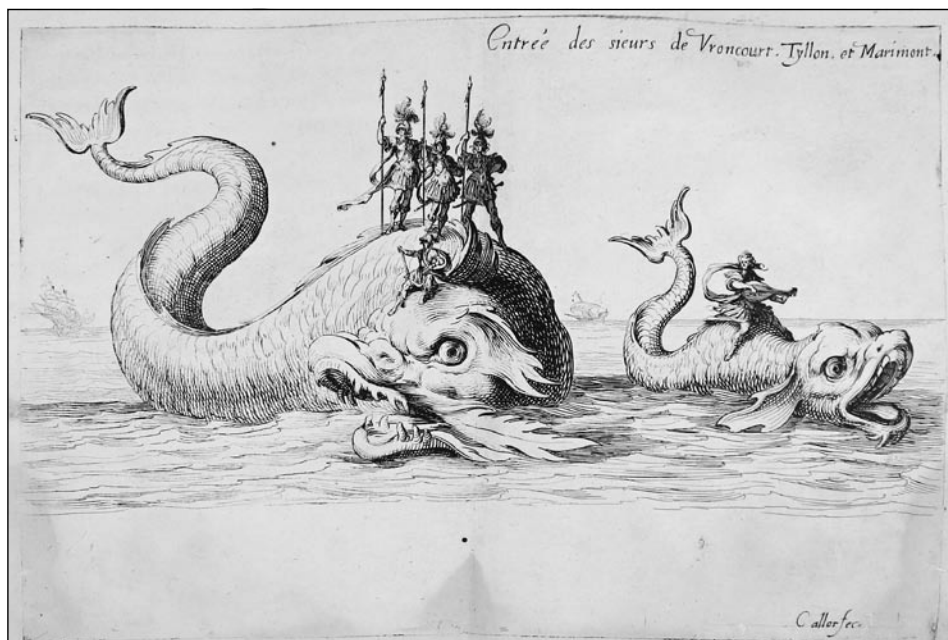
16 Autor příspěvku se musí omluvit všem těm, kteří tuto věc považují za známou, sám se s tímto fenoménem setkal až při této příležitosti.

17 GUILINI, J. *Tägliche Erbauung eines wahren Schriften...* Augsburg, 1762 a 1764, viz katalog Knihovny královské kanonie v Praze na Strahově (dále Strahov).

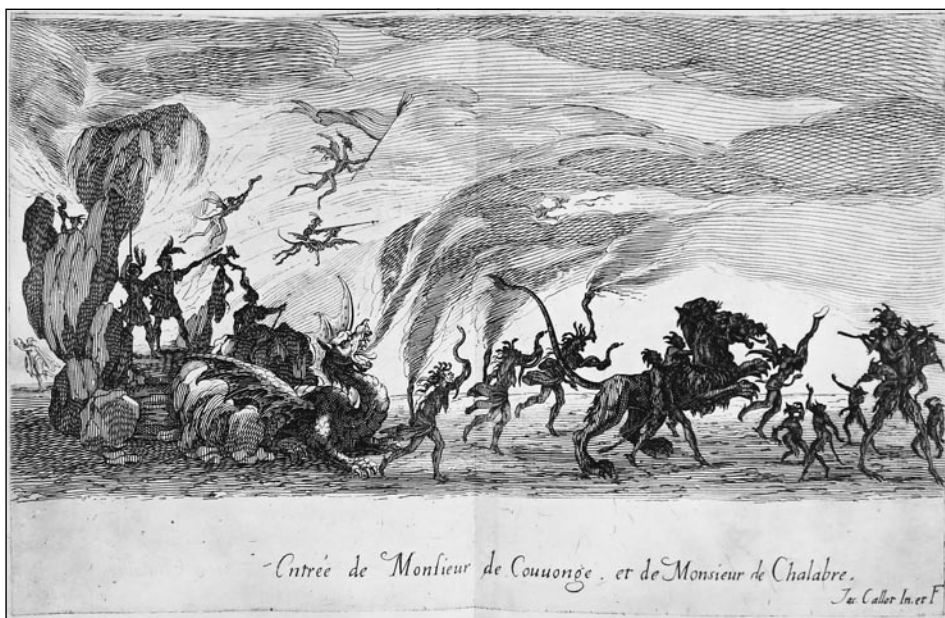
18 Další zkoumání by mohlo v našich knihovnách, zámeckých i klášterních, přinést další poznatky. Tvůrci starých katalogů často ilustraci knihy a jejího autora neuváděli.

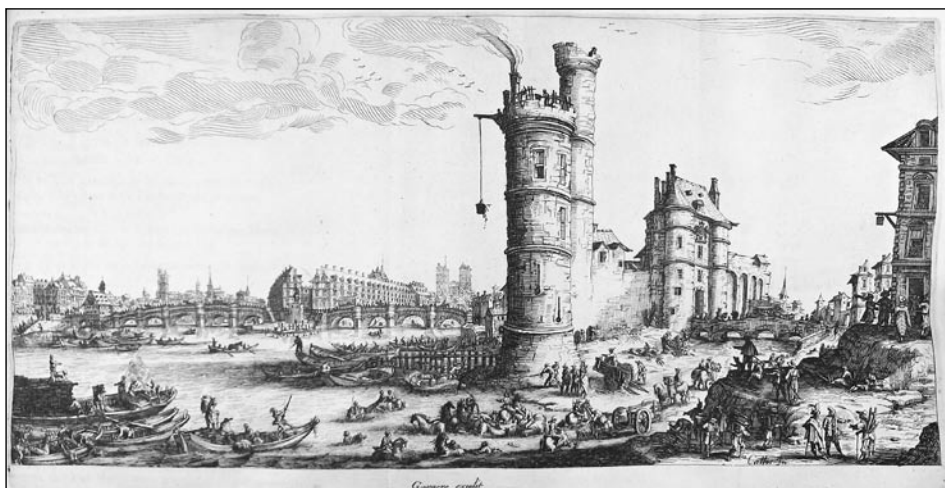
Obrázek č. 3: Titulní list knihy č. 7, *TRATTATO delle Piantè Immaginij de Sacri Edifizii di TERRA SANTA*, foto z Katalogu Vědecké knihovny v Olomouci.

Obrázek č. 4: Jedna z ilustrací k č. 16 *Combat à la Barrière*, 1627.

Obrázek č. 5: Další z ilustrací k č. 16 *Combat à la Barrière*, 1627.

Obrázek č. 6: *Lept* Pohled na Pont Neuf podle Callota, *Lieure* 668, v konvolutu Daniela barona de Wuschnitz.

nechal vyzdobit dvěma přivázanými Callotovými rytinami,¹⁹ přesněji jejich kopiemi, jedna viz [6].

Dále je to kniha *Esercizio Quotidiano Di Sagre Offerte In Memoria Della Passione Di Nostro Signore Gesu Cristo Estratto Dalle Opere De PP. Segala, Granata, E Blosio ... In Roma 1761. Nella Stamparia Del Mainardi*, která je ilustrována stranově obrácenými kopiemi rytin podle Callota ze série *Malé pašije* (viz *Lieure* 537 až 548) vytvořené kolem roku 1623. Rytce

¹⁹ Kniha je uložena na Strahově.

Obrázek č. 6a: Dom. Misserotte: Kristus v zahradě Olivetské, stranově obrácený lept podle J. Callota, Lieure 539, ilustrace z *Esercizio Quotidiano...*, Řím, 1761, s. 1, foto JVK, prac. Zlatá Koruna.

Obrázek č. 7: J. J. Balzer: Zábava v parku podle Norberta Grunda. CS.

ilustrací Dom. Misserotte v signatuře uvádí, že podle Callota (inv.) pracoval (scul.). Jedna z pašijové série do počtu kapitol chyběla, a proto je jiná otištěna dvakrát (podle Lieure 548, *Probodnutí Krista kopím*) Tato kniha je v majetku Jihočeské vědecké knihovny a je uložena ve Zlaté Koruně, viz [6a].

JAN JIŘÍ BALZER A CALLOT

Rytec Jan Jiří Balzer (1737–1799) tvořil převážně v Praze (z počátku též v Lysé nad Labem) a mimo celou řadu náboženských (svatých) obrázků vytvořil mnoho rytin podle různých autorů, pražské veduty, proslul několika cykly prepisů obrazů Norberta Grunda (1717–1767) [7] do více než sta grafických listů různých formátů a velkým podílem na ilustracích bohemickálních tisků 2. poloviny 18. století.

Nyní již můžeme poukázat na Callotův vliv na ne příliš známý cyklus, který vydal a svým jménem signoval Jan Jiří Balzer.²⁰ Jde o kopie ze zde uvedené knihy č. 24. Z pravděpodobně rozsáhlého díla – pokud bylo Balzerem dokončeno – se podařilo zachytit deset listů, šest v Grafické sbírce Národní galerie v Praze a čtyři v soukromé sbírce CS. Samozřejmě nevylučujeme existenci dalších kusů v jiných sbírkách, ale nemáme možnost po nich pátrat.

K nim je možné předřadit původní Callotovy lepty z této série světců, jejichž větší počet je uložen v Grafické sbírce NG.²¹ Tyto lepty uvádíme na následujících obrázcích [8–17]:

Toto převzetí motivů je velmi zajímavé a bohužel nemáme vysvětlení pro to, proč pražský mědirytec a podnikatel Jan Jiří Balzer zhruba po 150 letech vydal téměř totožné ilustrace, aniž by sáhl po jiných, současnějších vzorech. Domněnku o celém cyklu lze sice postavit na základě doposud známých 10 kusech, které jsou pochopitelně datovány stejně, jako jsou

²⁰ Johann Georg Balzer.

²¹ Tento seznam jistě není definitivní.

odpovídající listy Callotova kalendáře, ale Balzerem provedené číslování jednotlivých kusů jako u „svatých“ obrázků to vylučuje. Balzer k vydané sérii nejméně 58 kusů přistoupil vlastním způsobem – pravděpodobně jde o dílenskou práci – a umístil výjevy již ne do oválných rámků, ale do otevřenější obdélníkové plochy. V zatím známých uvedených kusech (ze sbírky Národní galerie a ze soukromé sbírky) se objevují všechny motivy z Callotových grafických listů v hrubším provedení. Výrazný rozdíl oproti předloze je v tom, že jde převážně o zrcadlově obrácené náměty.

ZÁVĚREM

Široký záběr prací Jana Jiřího Balzera (jeho dílny a dílny jeho příbuzných) a též velký okruh autorů, které kopíroval, je možné tedy doplnit i o jméno Jaquese Callota. Protože jeho jiné kopie podle Callota neznáme, výběr právě z této série ukazuje na důležitou složku jeho díla, komerčně výhodnou svatou – devocionální – grafiku. Balzer pravděpodobně tyto kalendářní obrázky vydával jako jednotlivé listy (ve smyslu svatých obrázků) nikoli jako kompaktní blok kalendáře.

V úplném závěru děkujeme paní PhDr. Blance Kubíkové Ph.D. a panu Mgr. Petru Šámalovi z Grafické sbírky Národní galerie v Praze za cennou pomoc při hledání potřebných listů a dále panu Mgr. Janu Pišnovi z Knihovny Královské kanonie premonstrátů v Praze na Strahově a Mgr. Jindřichu Špinarovi z Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, oddělení rukopisů a starých tisků ve Zlaté koruně za velmi ochotné vyhledávání potřebných starých tisků. Těž díky knihovnám Královské kanonie premonstrátů v Praze, Vědecké knihovně v Českých Budějovicích, Vědecké knihovně v Olomouci za umožnění či poskytnutí dokumentačních fotografií k tomuto článku.

ENGAVER JACQUES CALLOT – HIS BOOK ILLUSTRATIONS AND INFLUENCE ON JAN JIŘÍ BALZER

Summary: In this paper give a brief overview of the life Jacques Callot and a summary of his book illustrations and even those authors when inventories were unsure of their inclusion in this category. Probably it was a decision according to contemporary conventional wisdom, in the case of a book, a picture book or album of engravings. It is also indicated their occurrence in public libraries in the Czech Republic, recalled some of his engravings secondary use or copy thereof in the capacity of book illustration. We focused on the posthumous publication of his engravings – Calendar of saints throughout the church year to show his influence in Bohemian environment in a number of copies of the graphic workshop of Jan Jiří Balzer, which are less well-known artifact of his work in the field of religious graphics.

Key words: Jacques Callot, book illustrations, Jan Jiří Balzer.

Ing. Jan T. Štefan, CSc. (*1938)

Elektrotechnický inženýr, původní zaměření měřicí a řídicí technika, konečně informatika. Pracoval v Tesle Brno, na Vysoké škole báňské v Ostravě, ze zvláštního přinucení ve Výzkumném ústavu hutnictví železa v Dobré a nakonec opět na VŠB – Technické univerzitě v Ostravě. Zabývá se historickou knižní ilustrací, o níž asi 10 let přednášel na filozofické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě. V oblasti historie a umělecké historie publikoval 97 prací, z toho dva knižní soupisy ilustrací (Balzerové a Salzerové).

Obrázek č. 8a: 6. únor, sv. Dorota,
Lieur 849. J. Callot, z Lieure.

Obrázek č. 8b: 6. únor, sv. Dorota,
Lieur 849. J. J. Balzer, NG R 34 598.

Obrázek č. 9a: 17. březen, sv. Patrik,
Lieur 896. J. Callot, NG R 134 726.

Obrázek č. 9b: 17. březen, sv. Patrik,
Lieur 896. J. J. Balzer, CS G1066.

Obrázek č. 10a: 7. duben, sv. Lazar,
Lieur 926. J. Callot, NG R 134 764.

Obrázek č. 10b: 7. duben, sv. Lazar,
Lieur 926. J. J. Balzer, NG R 34596.

Obrázek č. 11a: 3. květen, Nalezení sv. Kříže,
Lieur 954. J. Callot, z Lieure.

Obrázek č. 11b: 3. květen, Nalezení sv. Kříže,
Lieur 954. J. J. Balzer, NG R 2240.

Obrázek č. 12a: 20. květen, Nanebevzetí Páně, Lieure 1288. J. Callot, z Lieure.

Obrázek č. 12b: 20. květen, Nanebevzetí Páně, Lieure 1288. J. J. Balzer, CS G 1168.

Obrázek č. 13a: 18. červenec, sv. Fridericus, Lieure 1048. J. Callot, NG R 125 125.

Obrázek č. 13b: 18. červenec, sv. Fridericus, Lieure 1048. J. J. Balzer, NG R 34 595.

Obrázek č. 14a: 17. září, sv. Lambertus, Lieure 1135. J. Callot, NG R 134 753.

Obrázek č. 12b: 17. září, sv. Lambertus, Lieure 1135. J. J. Balzer, NG R 34 597.

Obrázek č. 15a: 26. září, sv. Cyprián a sv. Justinia, Lieure 1149. J. Callot, NG R 134 753.

Obrázek č. 15b: 26. září, sv. Cyprián a sv. Justinia, Lieure 1149. J. J. Balzer, NG R 34 594.

Obrázek č. 16a: 21. listopad, sv. Kolumbanus.
Lieur 1226. J. Callot, NG R 125 104.

Obrázek č. 16b: 21. listopad, sv. Kolumbanus.
Lieur 1226. J. J. Balzer, CS G1065.

Obrázek č. 17a: 18. prosinec, Očekávání P. Marie,
Lieur 1268. J. Callot, NG R 125 241.

Obrázek č. 17b: 18. prosinec, Očekávání P. Marie,
Lieur 1268. J. J. Balzer, CS G1067.

